

Organisatie en zorgkader van de geestelijke gezondheidszorg

Inge Jeandarme

Outline

- Hoe is het gesteld met de geestelijke gezondheid in België?
- Enkele nieuwe ontwikkelingen binnen het GGZ landschap
- Samenwerking met politie: enkele knelpunten
- Op weg naar oplossingen

Wat is geestelijke gezondheid?

- “Een toestand van welzijn waarin het individu zich bewust is van zijn of haar bekwaamheden, de gewone stress van het leven aankan, productief en renderend kan werken, en in staat is een bijdrage te leveren tot zijn of haar gemeenschap” (WGO)
- Doordat onze maatschappij voortdurend ingewikkelder wordt en steeds meer druk op de mens uitoefent, moet de mens ook een steeds hogere weerstand en steeds meer individuele reserves hebben. De WGO verwacht dan ook een exponentiele groei van de problemen op vlak van geestelijke gezondheid
  - “depressie is de ziekte van de eenentwintigste eeuw”

Is de Belg geestelijk gezond?*

- Eén op de drie Belgen zal ooit geconfronteerd worden met een psychische stoornis
  - dit zijn hoge en confronterende cijfers, maar cfr. internationale cijfers
- Psychische stoornissen zijn in België de belangrijkste oorzaak van invaliditeit
  - 27% van het langdurig ziekteverzuim kent een psychische oorzaak
- Dagelijks zijn er in België drie zelfdodingen
  - top 3 van Europa
  - resp. 17, 24 en 14 zelfdodingen/100.000 inwoners in Vlaanderen, Wallonië en Brussel
- Met 19,1% is het gebruik van psychofarmaca opvallend hoog in vergelijking met andere landen.
  - Wat betreft kalmeringsmiddelen en slaapmiddelen is er duidelijk sprake van een overconsumptie

*Cijfers op basis van Itinera rapport (2013)

Is de Belg geestelijk gezond?

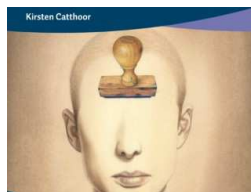

- Belangrijke behandelingskloof:
  - minderheid van de personen met een ernstige aandoening ontvangt gepaste zorg
  - de zorg komt vaak te laat
- Verband tussen psychische problemen en de socio-economische status
  - 72% van de personen die beroep doen op een OCMW of CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk) ervaren een toestand van psychisch onwelbevinden

Is de Belg geestelijk gezond?

- Stigma (en geassocieerd stigma) is een groot probleem

- Ook houding en opvattingen van de politie komen erg overeen met die van de algemene bevolking
  - Hardnekkig stereotype beeld: gevaarlijker, gewelddadiger en onvoorspelbaarder (Van Gampelaere en Vander Laenen, 2014)

Gek en gevaarlijk?

- De meeste personen met psychische problemen zijn helemaal niet gevaarlijk!
- In vergelijking met een algemene populatie is het risico op geweld bij ernstige psychiatrische ziektebeelden licht verhoogd
- Het hebben van een ernstige psychiatrische stoornis is geen sterke risicofactor!

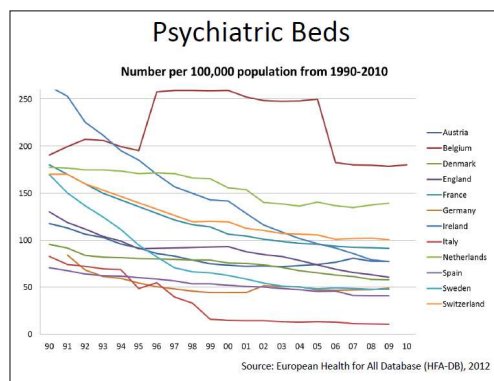
Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

- Wat is GGZ?
  - Georganiseerde dienstverlening die de maximale bevordering van de psychische gezondheid beoogt
  - Voorkomen en behandelen van lichte, milde en ernstige psychische problemen
  - Deelgebied: psychiatrie (ernstige psychische problemen)
- Organisatie van de GGZ complex
  - Verschillende overheden bevoegd: federaal, gemeenschappen, gewesten
  - Onderscheid: eerste, tweede en derde lijn
  - Ambulant: bv. Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG)
  - Residentieel: bv. psychiatrische ziekenhuizen, psychiatrische afdelingen algemeen ziekenhuis (PAAZ)
  - Talrijke varianten en tussenvormen: Psychiatrische verzorgingstehuizen, beschut wonen, revalidatiecentra...

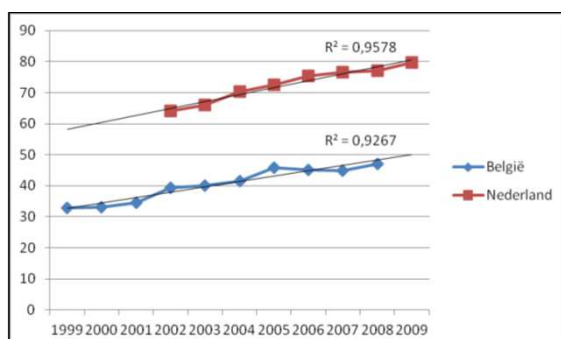
Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

- België blijft wereldwijd koploper in het opnemen van patiënten in psychiatrische instellingen

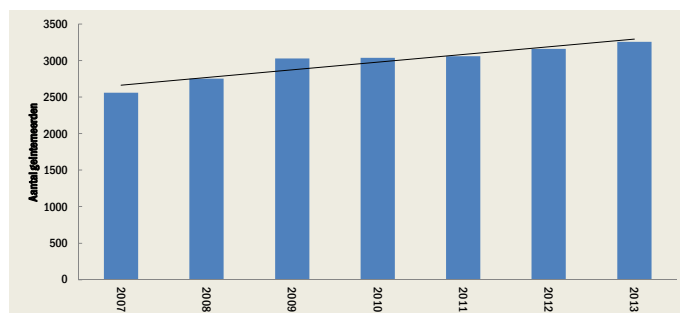
Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

- Het aantal gedwongen opnamen is met 42% gestegen tussen 1999 en 2008 (Schoevaerts et al., 2013)

Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

- Het aantal gedwongen opnamen blijft stijgen

Bron: Jaarverslagen inspectie WVG

GGZ en justitieel cliënteel

- Forensisch welzijnswerk
  - Hulpverlening aan daders en slachtoffers in de context van de strafrechtsbedeling met specifieke opdracht Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW):
    - Slachtofferhulp
    - Justitieel welzijnswerk (gedetineerden en familie)
    - Gerechtelijk opgelegde hulpverlening aan justitiabelen (GOH): hulpverlening seksuele delinquenten, leersancties, begeleiding VI, probatie, VOV, bemiddeling in strafzaken, voorlopige invrijheidstelling, werkstraf, ...
- Gespecialiseerde ambulante forensisch-psychiatrische hulpverlening: de CGG
  - 1998: Samenwerkingsakkoord daders seksueel misbruik
  - 2000 – 2008: Strategisch plan Vlaamse Gemeenschap: (ex-)gedetineerden met ernstige psychische problemen
  - Financiering projecten binnen CGG via FOD Justitie, gemeenten, provinciebesturen (IFG, GAM-projecten, drughulpverlening)
  - Algemeen 5 doelgroepen: seksuele delinquenten, gedetineerden, drughulpverlening, geweld- en vermogensdelicten, IFG.
- Gespecialiseerde residentiële forensisch-psychiatrische hulpverlening
  - Geïnterneerden:
    - 2001: medium security units (Bierbeek, Rekem, Zelzate)
    - 2014 - 2017: twee nieuwe forensisch-psychiatrische centra (FPC) high security Gent en Antwerpen
    - uitbouw forensisch zorgtraject: forensische PVT-bedden, forensische plaatsen beschut wonen, forensische inreach en outreachment teams
    - schakelteams en netwerkcoördinatoren (FOD Volksgezondheid – FOD Justitie)
  - Specifieke groepen: seksuele delinquenten en daders met verstandelijke beperking

Recente ontwikkelingen in de GGZ

- Vermaatschappelijking van zorg
  - Maatschappelijk ethische keuze waarbij er principieel gekozen wordt om mensen met ernstige psychiatrische problemen te benaderen als volwaardige burgers en te re-integreren in de maatschappij
- “Balanced care”:
  - diversiteit aan voorzieningen, behandeling en zorg via een zorgaanbod kort bij huis (bij voorkeur), maar ook in een ziekenhuis (zo nodig)
  - getrapte zorgverlening
  - zowel medische behandeling als praktische zorg en bijstand
- Ontwikkeling van zorgnetwerken
- Residentiele GGZ-aanbod wordt afgebouwd, gemeenschapsgerichte GGZ en diversificatie van het zorgaanbod nodig maar op dit moment onvoldoende uitgebouwd, verantwoordelijkheid over de zorg gedeeld door verschillende voorzieningen en personen

Wat met de “moeilijke mensen”?

- Wat betekent dit voor de justitiële actoren?
  - Steeds meer zullen zij in de maatschappij geconfronteerd worden met mensen met een langdurige psychiatrische stoornis

De politie uw vriend?

- *“De politiediensten houden toezicht op de geesteszieken die hun gezondheid en veiligheid ernstig in gevaar brengen of die een ernstige bedreiging vormen voor het leven en de lichamelijke integriteit van anderen” (Wet op het politieambt van 7 december 1988, art. 18)*

- Vermaatschappelijking van zorg heeft als onbedoeld effect dat steeds meer mensen met een psychiatrische problematiek in contact (kunnen komen) met de politie doordat zij bijvoorbeeld snel met ontslag gestuurd worden en niet altijd kunnen terugvallen op adequate ambulante zorg
  - er wordt veel beroep gedaan op de politie voor allerlei redenen (slachtoffer, GGZ-problemen, overlast, delicten...(Livingston et al., 2014))

Is de politie hierop voorbereid?

VERWARDE PERSONEN

Politie krijgt het juist drukker met verwarde mensen

31 oktober 2016 – ‘De politie zal zich steeds vaker moeten bemoeien met ernstig verwarde mensen omdat er te weinig teams zijn die deze mensen thuis goed kunnen behandelen’ dat zegt Niels Mulder, hoogleraar Openbare Geestelijke Gezondheid aan de Erasmus Universiteit en psychiater bij Parnassia Groep tegen [de Monitor](#).

‘Er is heel veel aandacht voor de mensen die in ernstige crisis zijn. Dat die goed opgevangen moeten worden en niet in de handboeien in een cel belanden.’, aldus Mulder. ‘Terecht natuurlijk. Maar je moet je wel afvragen wáárom raken er zoveel mensen in verwarde toestand? En het eerlijke antwoord is dat we de hulp aan deze mensen thuis onder de maat geregeld hebben.’

Is de politie hierop voorbereid?

- Vermaatschappelijking van zorg
- Evolutie naar een risicosamenleving met focus op beheersbaarheid
- Criminalisering van GGZ-problematiek
- Weinig training rond herkennen en omgaan met geesteszieken bij de politie (Vander Laenen & De Paul, 2016)
- Weinig ondersteuning; politie kan niet rekenen op de ondersteuning die er in het buitenland soms wel is (zoals gespecialiseerde politieteams of doorgedreven partnerschap tussen politie en GGZ)
  - Mobiele crisisteams gemiste kans?

Is justitie hierop voorbereid?

Eén op 7 gevangenen vertoont in Westerse landen een ernstig psychiatrisch ziektebeeld (zoals psychose of stemmingsstoornis) (Fazel & Seewald, 2012)

Politie en GGZ als joint venture

- Samenwerking nodig!
- Vooral op het lokale niveau!

GGZ en justitie knelpunten

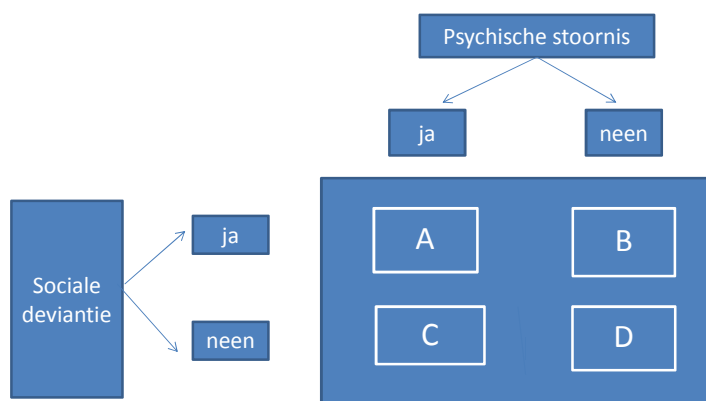
- Verschillende doelstellingen en paradigma's
  - Dienstverlening ter verbetering van gezondheid en beperking van lijden; gezondheid van individuen en gemeenschap primeert
  - Voorschrijven en handhaven van rechtsverhoudingen en rechtsregels ter bevordering van maatschappelijke orde en veiligheid; individuele vrijheid, zelfbeschikkingsrecht en vrijwaren van openbare orde primeren

SAFETY FIRST!

Wat verwacht justitie van GGZ?

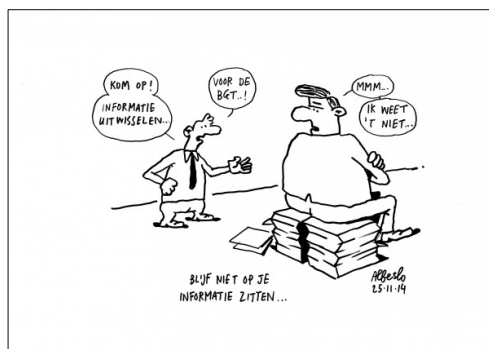

Medicaliseren van ongewenst gedrag

Informatie-overdracht

Conclusie

- Grote noden op vlak van geestelijke gezondheid in België
- Vermaatschappelijking van zorg impliceert veranderend landschap en nieuwe uitdagingen
- Knelpunten
  - Politie: vooroordelen, gebrek aan opleiding...
  - GGZ: onvoldoende (forensisch) zorgaanbod, wachtlijsten, beroepsgeheim, welke GGZ nodig voor welk probleem?
  - Samenwerking: vooralsnog beperkt, beroepsgeheim, misverstanden

Oplossing?

- Integratie van het GGZ-thema in de basisopleiding van politieambtenaren
- Ontwikkeling van lokaal samenwerkingsprotocol
  - ✓ Informatieoverdracht “need to know”
- Verdere uitbouw en professionalisering van de forensische psychiatrie cfr. aanbevelingen Itinera rapport
  - ✓ “Maak hier de eerste prioriteit van met een veel ruimere aanpak dan een aanbod van twee bijkomende detentiecentra”
- Sensibilisering algemene psychiatrie?
  - ✓ Meer risk assessment, minder risk avoidance
  - ✓ Vb. Podium Antisociaal Gedrag

Contact inge.jeandarme@asster.be